

Jaloliddin Manguberdi - Vatan himoyachisi*N.Sharipova**TDTU Qo'qon filiali, katta o'qituvchisi, PhD**Akbarov Diyorbek Ashirali o'g'li**TDTU Qo'qon filiali talabasi*

ANNOTATSIYA: *Ushbu tezisdagi Jaloliddin Manguberdi, Xorazmshohlar sulolasining so'nggi hukmdorlaridan biri sifatida, O'rta Osiyoda mo'g'ul bosqiniga qarshi olib borgan jasoratli kurashlari yoritilgan.*

Mazkur ish milliy qahramonning O'zbekiston tarixi va adabiyotida tutgan o'rni, shuningdek, uning vatanparvarlik darslari orqali bugungi kun yoshlariga ko'rsatadigan ta'sirini ochib beradi. Jaloliddinning o'z vataniga bo'lgan sadoqati va xalq uchun fidoyiligi milliy g'urur ramzi sifatida qadrlanadi. Tezis O'zbekiston tarixidagi buyuk shaxsning jasorati va merosini o'rganishga bag'ishlangan.

KALIT SO'ZLAR: *Jaloliddin Manguberdi, Vatan himoyachisi, Xorazmshohlar sulolasi, Chingizxon, mo'g'ul qo'shinlari, Parvon jangi, Hind daryosi jangi, vatanparvarlik, milliy qahramon, xalq yodi, jasorat, fidoyilik, mustaqillik, ichki siyosat, harbiy tarbiya, davlat boshqaruvi*

KIRISH. Jaloliddin Manguberdi O'rta Osiyoda yashab o'tgan ulug' qahramon va davlat arbobi bo'lib, Xorazmshohlar sulolasining so'nggi hukmdorlaridan biri edi. U o'z vatanini himoya qilishda cheksiz jasorat va fidoyilik namunasini ko'rsatgan. Jaloliddin Manguberdi Chingizxonning bostirib kirgan mo'g'ul qo'shinlariga qarshi olib borgan kurashlari bilan tarixda chuqur iz qoldirgan. Uning hayoti, mo'g'ullarga qarshi olib borgan janglari va xalq yodida qoldirgan abadiy izi haqida batafsil to'xtalib o'tiladi.

ASOSIY QISM. Jaloliddin Manguberdi 1198-yilda Xorazmda tug'ilgan. Uning yoshlik yillari davlat ishlari va harbiy tarbiyada o'tdi. Yoshligidan boshlab

u vatanparvarlik ruhida tarbiyalangan va o'z xalqining dardi hamda or-nomusini himoya qilishga tayyorlangan. Otasi Alouddin Muhammad unga davlatni boshqarish sir-asrorlarini va xalqni himoya qilish vazifasini singdirgan edi. Jaloliddin yoshligida nafaqat harbiy, balki ilmiy bilimlarga ham ega bo'ldi, bu esa keyinchalik uning davlat arbobi sifatidagi qobiliyatini rivojlantirishga katta yordam berdi. U o'z davlati va xalqini yaxshi tushunib, ichki siyosatni tartibga solishda ham o'xshashligidan ko'ra ancha ko'proq xalqaro aloqalar o'rnatishga katta e'tibor qaratgan.

1220-yilda Chingizxon boshchiligidagi mo'g'ul qo'shinlari Xorazmshohlar davlatiga bostirib kiradi. Bu vaqtda Jaloliddin Manguberdi o'z vatanini himoya qilish uchun barcha kuchini safarbar etadi. U mo'g'ullarga qarshi bir necha janglarda qatnashib, o'zining jasorat va donoligi bilan ajralib turadi. Xususan, uning Jand yaqinidagi jangdagi jasorati barcha qo'shinlarning ruhiyatini ko'tarib yuboradi. Jaloliddinning bu harakatlari mo'g'ullarning tez g'alaba qozonish rejasiga to'siq bo'ldi. U hatto kichik sonli qo'shinlari bilan ham mo'g'ullarga qarshi muvaffaqiyatli jang olib borishga muvaffaq bo'lgan. Uning harbiy qobiliyati va jangdagi mohirligi xalqining qalbini zabt etgan. U xalq orasida "Vatan himoyachisi" nomini olgan.

Jaloliddin Manguberdi mo'g'ullar bilan Parvon jangida g'alaba qozonadi. Bu jang uning strategik va harbiy qobiliyatini yana bir bor namoyon etgan. U jangda qo'shinlarini to'g'ri boshqarib, mo'g'ul askarlarini orqaga chekinishga majbur qiladi. Ammo keyinchalik, turli ichki mojarolar va resurslarning yetishmasligi sababli Jaloliddinning qo'shinlari zaiflashadi. Shunga qaramay, Jaloliddinning jasorati va mohirligi tufayli bu jang xalq orasida milliy ruhiyatni kuchaytirgan. Xorazm askarlari uchun bu g'alaba katta ma'naviy qo'llab-quvvatlash bo'ldi. Ularning kuchlari yig'ilib, mo'g'ullarga qarshi kurashni davom ettirishga tayyor bo'lishdi. Parvon jangidan keyin Jaloliddin o'zini bir muddat Mustaqil hukmdor sifatida qayta tikladi, ammo yetarli resurs va o'sha paytda mavjud bo'lgan ichki siyosiy ahvol uni doimo kuchli boshqaruvdan mahrum etdi.

Mo'g'ul qo'shinlari bilan eng mashhur janglardan biri Hind daryosi bo'yida bo'lgan. Bu jangda Jaloliddin Manguberdi daryo bo'yida mo'g'ullarning katta qo'shiniga qarshi turadi. U jangni boshlashdan avval askarlariga shijoat bag'ishlaydi va bu jang oxirigacha o'zini xalq uchun fido qilishga tayyor ekanligini namoyish etadi. Ammo jang davomida mo'g'ullar son jihatidan ustunlik qilgani sababli, Jaloliddin orqaga chekinishga majbur bo'ladi. Hind daryosini kechib o'tishga majbur bo'lgan Jaloliddin, o'z vatanini himoya qilish yo'lida oxirigacha kurashganligi bilan tarixda qolgan. Bu jangni eng qudratli janglardan biri sifatida tarixga yozish mumkin. Jaloliddin hozirgi kundagi kabi shaxsiy maqsadlar uchun kurashmagan, balki o'z xalqining kelajagi uchun kurashgan.

Jaloliddin Manguberding mo'g'ullarga qarshi olib borgan kurashlari va fidoyiliklari xalq yodida abadiy yashab kelmoqda. O'zbekiston tarixi va adabiyotida u milliy qahramon sifatida tasvirlanadi. Uning jasorati va mardligi bugungi kunda ham milliy iftixor sifatida eslanadi. Manguberdi o'z vataniga sadoqatli va millatparvar inson bo'lganligi tufayli avlodlar tomonidan chuqur hurmat bilan tilga olinadi. O'zbekiston mustaqillikka erishgandan keyin uning nomi milliy qahramonlar qatorida qayta tiklandi va uning siymosi xalqimiz uchun milliy g'urur ramziga aylandi.

XULOSA

Jaloliddin Manguberdi o'z hayotini vatan himoyasiga bag'ishlagan buyuk shaxs edi. Uning jasorati, vatanparvarligi va chin insoniy fazilatlar kelajak avlodlar uchun o'rnak bo'lib kelmoqda. Bugungi kunda Jaloliddin Manguberding nomi o'zbek xalqi tarixida hamisha hurmat bilan tilga olinadi. U milliy qahramon sifatida O'zbekiston tarixida chuqur iz qoldirgan va uning o'g'itlari kelajak avlodlarga vatanparvarlik darslari sifatida qabul qilinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ahmedov, A. (2005). "O'zbekiston tarixi". Toshkent: O'zbekiston.
2. Xurshidov, B. (2018). "Manguberdi va uning jasorati". Toshkent: Sharq nashriyoti.

3. Raxmonov, Sh. (2010). "O'рта Osiyo tarixi". Samarqand: Ma'naviyat nashriyoti.
4. Xo'jaev, T. (2012). "O'рта asr tarixida Manguberdining o'rni". Toshkent: Fan.
5. Mirzaev, A. (2008). "Chingizxon va uning qo'shinlari". Toshkent: Qomus nashriyoti.